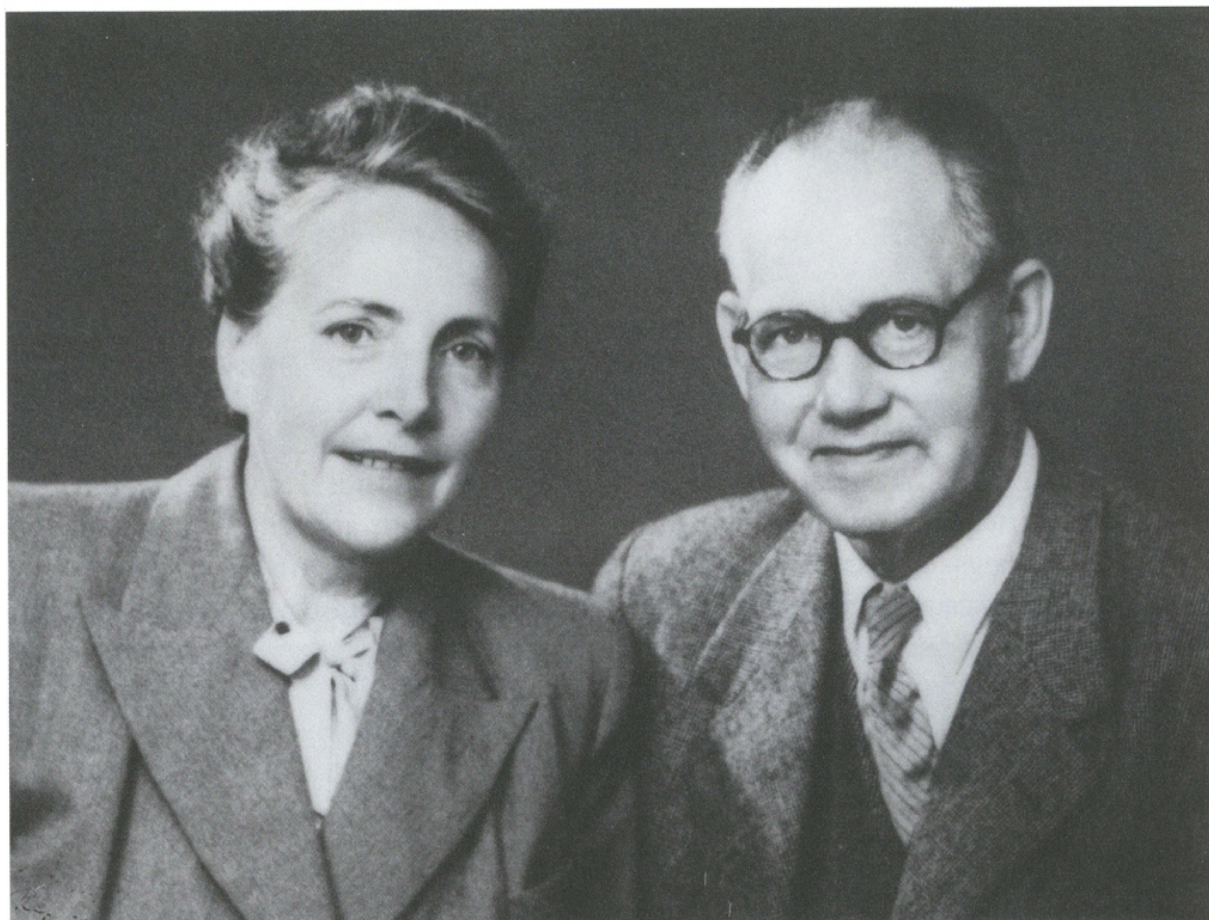

Arkitekt Julius Hallenberg

Af Helge C. Jacobsen

1942: Ægteparret Rosa Mary og Julius Peter Hallenberg, arkitekt, Vestergade 45.

I tiden omkring Genforeningen var der i Haderslev og omegn ganske mange praktiserende arkitekter, de mest kendte er Peder Gram, Mathias Gydesen og Anders C. Thorbøll, Rødding havde L. P. Aakjær, og Vojens havde Julius Hallenberg (1892 – 1964). De kendte alle hinanden. Bortset fra Thorbøll havde de fået hele eller en del af deres uddannelse i Eckernförde, og de havde det til fælles, at de var stærkt påvirket af både slesvig-holstensk hjemstavnsarkitektur og dansk Bedre Byggeskik. Ingen af dem stod dog stille i deres faglige udvikling, hvorfor de senere også magtede

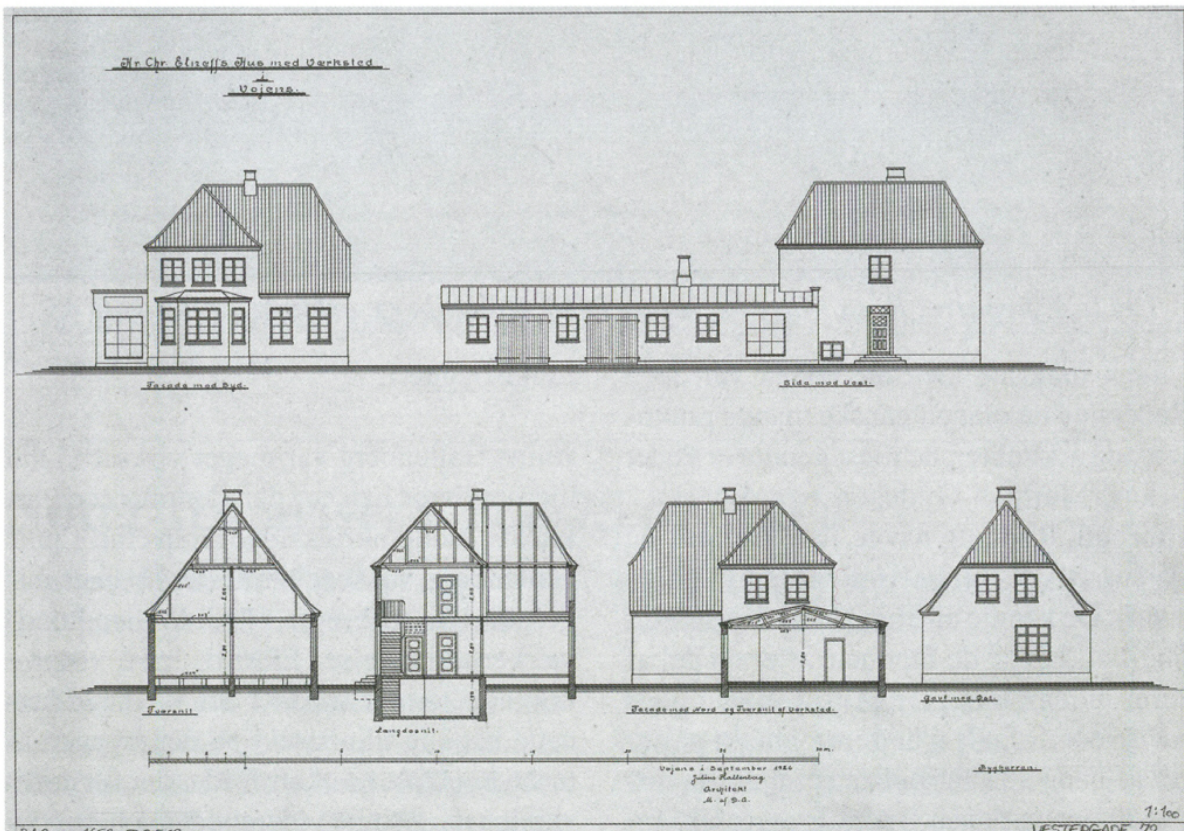
funkisbyggeri.

Julius Hallenberg var meget virksom i sin hjemby, hvor han var den dominerende arkitekt i mellemkrigsårene. Hans far, Louis Hallenberg, var snedkermester i Vojens. Ligesom sine to brødre fik Julius en håndværkeruddannelse. Efter at have været i lære som tømrer/snedker hos sin far uddannede han sig til arkitekt på den byggetekniske højskole i Eckernförde, der før 1920 var den mest søgte videreuddannelsesinstitution af sønderjyske håndværkere. Han fulgtes med en anden kendt arkitekt fra Vo-

jens, nemlig Hans I. Huusmann (1892 – 1981), der også fik sin første uddannelse i Eckernförde. Huusmann er lokalt mest kendt for at have tegnet Vojens Kirke, men virkede ellers i København. Uddannelsen på en byggeteknisk højskole tog normalt 2 år fordelt over 4 vintersemestre. Om sommeren blev der arbejdet på byggepladser for at tjene til undervisningsgebyret. Et semester kostede ca. 170 mark. For at blive indskrevet på uddannelsesstedet krævedes et svendebrev eller bevis for, at man var under uddannelse. Man blev undervist i matematik, geometri, fysik, statik, mekanik, materialelære, bygningskonstruktion, bygningsindretning, prisberegning, byggeplanlægning, bogføring, landbrugsbygninger, frihåndstegning, arkitektur og form-lære, arkitekturtegning, opvarmning, ventilation samt anlægs- og entreprenøropgaver. På skolen fik man under vejledning træ-

ning i at tegne. Tegningerne bragte man med hjem, og de var sammen med den danske forening Bedre Byggeskiks tegnevejledninger samt "Baupflegebevægelsens" instruktive hæfter og bøger grundlag for ens fremtidige virksomhed. Efter skolegangen kaldte man sig bygmester, hvis man drev en byggevirksomhed. Arbejdede man alene med projekteringsarbejde, kaldte man sig oftest arkitekt.

Hjemstavnstil havde siden 1910 været den fremherskende arkitekturform i den preussiske provins Slesvig-Holsten. Mange steder i provinsen var der oprettet foreninger, "Bauflegevereins", der havde til formål at fremme denne arkitekturform. Disse foreninger udgav tidsskrifter og bøger med tegninger, som arkitekter og bygmestre kunne støtte sig til. Tilsvarende var der en forening for Bedre Byggeskik i Danmark,

1926: Arkitekt J.P. Hallenbergs tegning af automobilmekaniker Chr. Elneffs hus, Vester-gade 72.

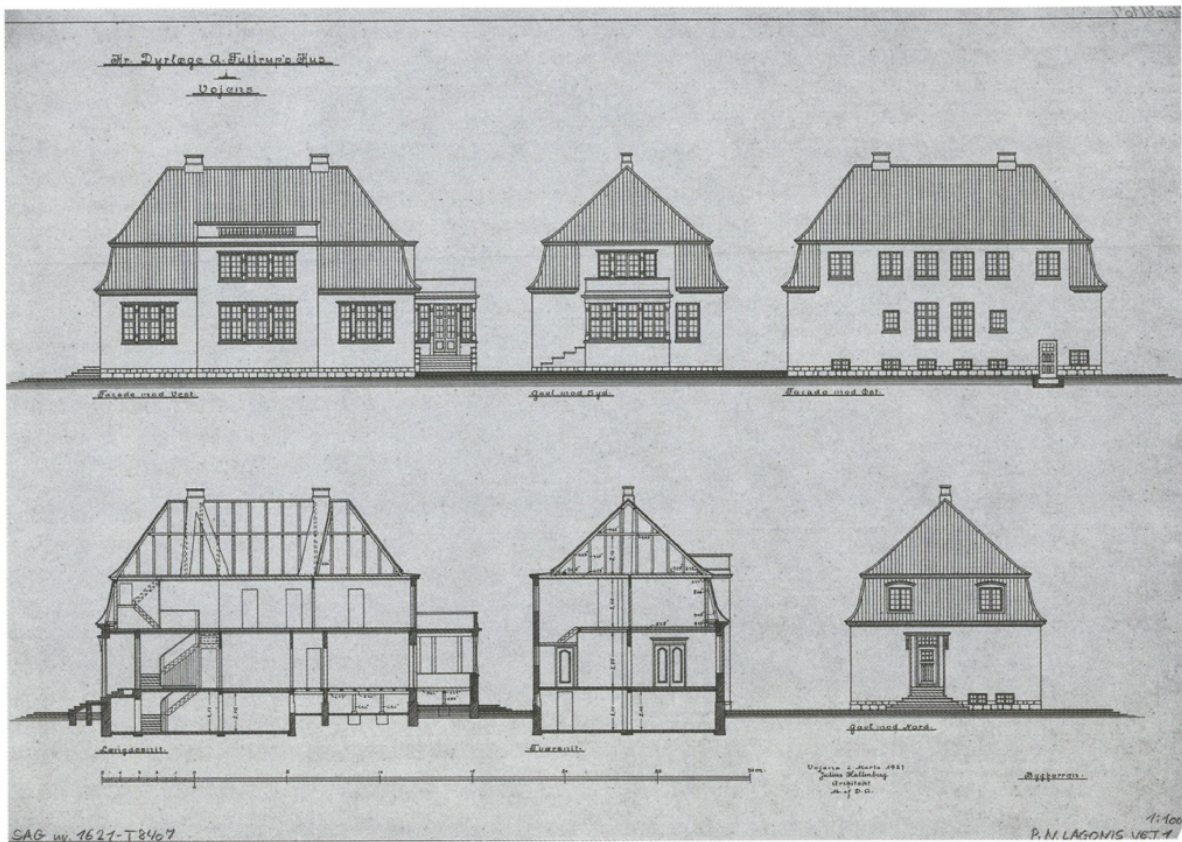
1937: Vestergade 72, her har automekaniker Chr. Schönwandt overtaget hus og værksted med to DDPA benzintanke på hjørnet.

der ligeledes udgav bøger og tidsskrifter samt ydede tegnehjælp. Hjemstavnsstilen og Bedre Byggeskik lignede hinanden meget, og den dansksindede Hallenberg må have kendt til begge retninger. Lærerne på den tekniske højskole i Eckernförde underviste deres elever i hjemstavnsstilens arkitekturform. Nationalromantik, hannovernygotik og gewerkschule-arkitektur var overståede fænomener.

Hjemstavnsstilens huse er altid velproportionerede og gennemarbejdede, stærkt præget af grundige studier af den lokale byggeskik. Den stærkeste inspiration hentede man i Vestslesvig eksempelvis i Møgel-tønders senbarokke huse og gårde. Hjemstavnsstilens bygninger er oftest opmuret i røde blødstrøgne teglsten med fint forarbejdede stik og murværksdetaljer. Gavlkviste forekommer ofte. Bygningerne har jævnligt hvidkalkede gesimser. Tagene er tækket med teglsten i form af falssten, vingetegl eller bæverhaler. Oftest er de røde,

men kan også være blådæmpede. På de mindre huse ses jævnligt cementtagsten. Døre og vinduer er hvidmalede, og vinduerne er opsprossede. En del villaer har grundmurede karnapper med brystning for at få ekstra lys i stuerne. De kan være rektangulære, rundbuet, have form som en ligebenet trapez eller prisme, men alle giver de et ekstraordinært smukt lysindfald i rummet. På næsten tilsvarende måde kan man karakterisere en bygning i Bedre Byggeskik.

Efter sin eksamen som bygmester eller arkitekt i Eckernförde i 1914 blev Hallenberg indkaldt som soldat og var med i krigen indtil 1916, hvor han var på orlov hjemme i Vojens hos sine forældre. For at slippe for krigens rædsler og gru listede han sig som så mange andre unge sønderjyder i nattens mulm og mørke over Kongeåen til Danmark. Han flyttede til Nykøbing Falster, hvor han fik arbejde på et arkitektkontor og blev lærer på byens tekniske skole. Mu-

1927: Arkitekt J.P. Hallenbergs tegning af dyrlæge Anders Futtrups villa, Præstegårdsvej 5 (P. N. Lagonis Vej 1).

ligvis deserterede han på grund af forelæggelse, for i 1917 blev han gift med sin kusine Rosa M. Christensen i Vejen Kirke. Rosa var født i Holsted. Familien bosatte sig i Vejens i 1920, hvor han nedsatte sig som arkitekt. Hallenberg virkede i næsten 45 år. Han tegnede rigtig mange bygninger i Bedre Byggeskik, men evnede at forny sig, selvom han aldrig helt kunne slippe grundprincipperne fra Bedre Byggeskik. I trediverne tegnede han dog en række små fine bungalows, der var en modificeret form for funkisbyggeri. I halvtredserne og tresserne tegnede han yderst moderne villaer i form af længehuse i en etage med lav gitterspær-tagkonstruktion. Uanset hvilken form Hallenberg tegnede i, blev husene smukke og velproportionerede. Hans eget hus, Vestergade 45, blev tegnet af ham selv i 1936. Da hans ungdomsven og kollega,

Hans I. Huusmann, tegnede Vejens Kirke i 1925, bad han Hallenberg om at være tilsynsførende arkitekt på byggeriet.

Hallenbergs virke lå først og fremmest i Vejens med nærmeste omegn, hvor han tegnede villaer, forretninger, lager- og industribygninger, statshusmandsbrug, stuehuse og stalde og alderdomshjem. Han har også tegnet en del skoler, bl. a. Hammelev, Rurup, Hajstrup og Oksenvad. I Vejens tegnede han mange sociale boliger opført af Vejens Andels-Boligforening ind til 1960-erne.

Udover planer, opstalter, snit, konstruktioner, beliggenhed, kloak m.m. tegnede Hallenberg meget ofte også døre, vinduer og inventar. Han evnede at tegne butiks- og kontorinventar såvel som inventar i form

Omkring 1930: Dyr læge Anders Futtrup villa, Præstegårdsvej 5 (P. N. Lagonis Vej 1) set mod syd. I forgrunden ses to af slagtermester Robert Kratzschs døtre fra Østergade 16.

af skabe, hylder, reoler, køkkenborde m.m. til de fine villaer.

Hallenbergs største opgaver var landsbyskolerne og alderdomshjemmene. De sidstnævnte er flot repræsenteret ved alderdomshjemmene i Vojens og Øsby.

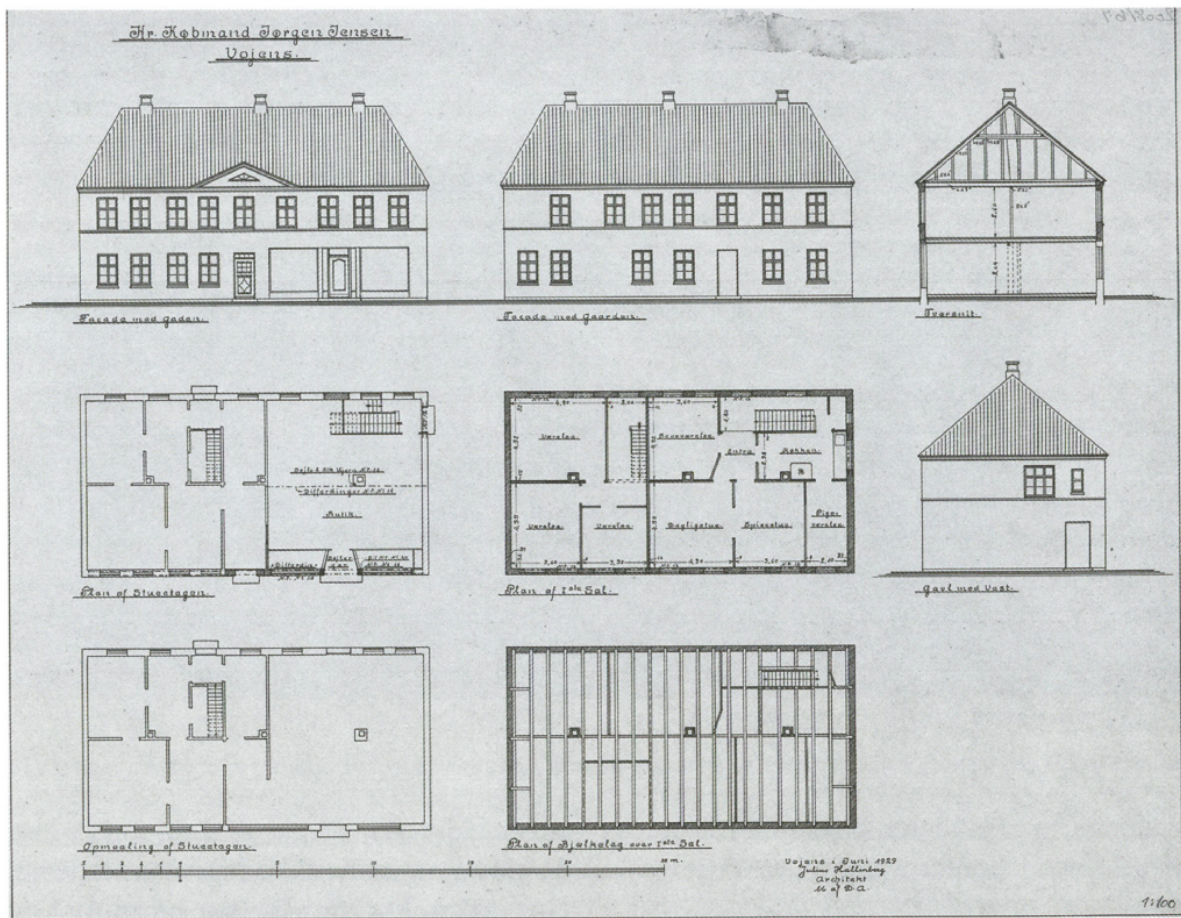
Den fornemste bygning, han har tegnet, var dyr læge Futtrups store repræsentative villa. Den blev opført i 1927 og fik en udformning i hjemstavnsstil stærkt præget af nybarok. Stilen var efter bygherrens ønske noget gammeldags, men havde en aura af kvalitet og fornemhed over sig. I størrelse og fornemhed konkurrerede den med direktørboligen ved andelssvineslagteriet, tegnet af Peder Gram fra Haderslev. I tresserne blev bygningen overtaget af Vojens Kommune med henblik på anvendelse som kommunekontor. Senere blev den brugt til børnehaven. Senest stod den tom i et stykke tid for så sent som i oktober 2015 at blive nedrevet af Haderslev Kommune. Det var

en skændsel, at først Vojens og senere Haderslev Kommune ikke tog vare på denne fine arkitekts smukkeste bygning, og skændselen blev forstærket, da kommunen uden blusel rev huset ned.

Eksempler på smukke forretningsejendomme i Vojens tegnet af Hallenberg kan være Vojens Apotek (senere P. J. Schmidts boghandel), Jørgen Borks Manufaktur-

Oktober 2015: Futtrups villa er nu blevet til en stenbunke!

1929: Arkitekt J.P. Hallenbergs tegning af Jørgen Jensens manufaktur- og skotøjsforretning og privatbolig, Vestergade 7.

1933: Rejsegilde på øverste etage af Vestergade 7. Fra venstre nr. 2 og 3 ses ægteparret Johanne Christine og Jørgen Jensen, indehaver af manufaktur- og skotøjsforretningen.

Omkring 1955: Vestergade 7 set mod syd fra Højgade. Til venstre Andreas Callesens Herremagasin, og til højre Jørgen Jensens manufaktur- og trikotageforretning, som sønnen Kurt E. Jensen overtog i 1934, nu nedrevet.

retning, Vestergade 15, Jørgens Jensens Manufakturforretning, Vestergade 7, C.F. Schönings Isenkram- og Byggematerialforretning, Vestergade 16 og Mejeriudsalget, Vestergade 31.

Han tegnede kontor- og industribygninger for Brdr. Gram, kornlager og siloer for Julius Niensens Kornhandel, værksteder for en lang række håndværkere, vandværk for kommunen og industrianlæg for Unions Cementstøberi.

Hvis man i dag vil opleve Hallenbergs smukke byggeri, skal man opsøge de få, der stadig står autentisk tilbage. Langt de fleste af hans huse er blevet stærkt forsimplet gennem uhensigtsmæssig ombygning, ny tagkonstruktion, forkerte vinduer og døre. Men en del kan reddes ved en rimelig tilbageføring. De nemmeste at redde er nok

boligforeningens fineste bygninger. Dyr-læge Futtrups villa ville også kunne have været reddet, hvis kommunen havde gjort en indsats for bygningskulturarven eller, hvis den rette ejer havde fået overdraget denne fantastiske bygning.

Hvis man ønsker at se Hallenbergs tegninger, kan man på www.arkiv.dk se en oversigt. De originale tegninger kan bese på Historisk Arkiv for Haderslev Kommune.

Udover arbejdet som arkitekt var Hallenberg mangeårig lærer på den lokale tekniske skole i Vojens, ligesom han var vurderingsmand for en kreditforening. Hallenberg havde ikke udelukkende tekniske og faglige interesser. Han var med til at stifte Vojens Sangforening, hvis første formand, han blev. Han sad også i bestyrelsen for Vojens Badmintonforening.